

Хэгъэгум ипшъэрылъ пae зэмыблэжыгъэхэм афагъэхыгъ

Советскэ Союзым идзэхэр Афганистан кыи-зыращыжыгъэхэр илъэс 25-рэ зэрэхъурэм ипэгъокъу шыгъо-гукъэкыжъ зэхыхъ Мыекьюапэ тыгъуасэ шыкыуагъ. Хабзэм илюфышъэхэр, ветеранхэр, общественнэ организации зэфэшъхьафхэм ялыкюхэр, ныбжыкълэхэр ащ хэлэжыагъэх.

АР-м и Лышъхъэ ыкйи Правительствэм яадминистрация ипашъу, афган заом хэлэжыгъэ Владислав Федоровым зэхыхъэр кыизэлъуыгъ. Лышъхъэм ыцлэкъэ зафигъа-зэзэ, а заом лыхъужыныгъэ шыезыыхъгъэ дзэкълэкъэм зерафэразэр хигъэунэфыкыгъ. Хэгъэгур шу плъэгъу-нымкълэ, ныбжыкълэхэм яплу-ныгъэ-гъэсэныгъэкълэ ахэр зэрэщысэтыхыплэхэр кыхыгъэ-щыгъ. Адыгеим щыщъу нэгъыр-рэ 880-мэ хэгъэгум ипшъэ-рылъ агъэцакълэзэ зэо илъэ-сипшъу Афганистан шыкыуа-гъэм хэлэжыагъэх, тлэкым ехъумэ къагъэзэжыгъэп.

Хэгъэгум ипшъэрылъ зыгъэ-

цакълэзэ фэхыгъэ дзэкълэкъэм зы такыкърэ афэшъыгуагъэх. Нэужым ветеран анахъ чанхэм ухъумэнымкълэ Урысые Федерацием и Министерствэ, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм, лъэкпъ локхэмкълэ, лэ-кыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэкпъэгъухэм адырлэ зэ-пхыныгъэхэмкълэ ыкйи къэбар жьугъэм иамалхэмкълэ АР-м и Комитет, Мыекьюапэ иад-министрация ящытхъу ыкйи рэ-зэныгъэ тхылъхэр, нэпэеплъ бгъэхалъхэхэр афагъэшъоша-гъэх. Шлэжъ зэхыхъэм ифэ-шъошэ ордэхэр зыхэхъгъэ концерт Адыгеим итворческэ купхэм клэхум къатыгъ.

БОРЭКЪО Фатим.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

**А.Къ. Лъэхъэтыкър Адыгэ Республикэм
и Конституционнэ Хыкум ихыкумышлэ Иэнатлэ
лугъэхъэгъэным ехылагъ**

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум ихыкумышлэ Иэнатлэкълэ кандидатурэу къахилъхъагъэм хаплъи, Адыгэ Республикэм и Конституция ия 70-рэ статья ия 4-рэ пункт иподпунктэу «к»-м тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ышлыгъ:**

1. Лъэхъэтыкър Аскър Къэсэй ыкър Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум ихыкумышлэу гъэнэфэгъэнэу.
2. Заштэрэ мафэм шыублагъэу мы унашъом кыуачлэ илэ мэхъу.

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ**

къ. Мыекьюапэ,
мэзаем и 12, 2014-рэ илъэс
N 833

**Дмитрий Чернышенкэр
адыгэ хьакълэщым къеблэагъ.**

Нахыжъхэм ялушыгъэрэ лъэкпкъым изыкыныгъэрэ

Олимпийскэ паркэу Шъачэ шагъэпсыгъэм игупчэ шыпкъэ Адыгэм и Унэу итым ныб-джэгъухэр зыщызэлъуагъэхэр унэ хэт. Нахыпэм фэдэу, лъытэныгъэ афашызэ хьакълэхэм пстэуми апэу апэгъокыхэрэр анахъ шхъэкълэфэ зыфашырэ нахыжъхэр ары.

— Адыгэм и Унэ ашынэу апэдэдэ агу кыизэкълым адыгэ-хэм якультурэ идэхагъэ зэ-лъарагъэшлэным изакъоп му-радэу ялагъэр, ижыкълэ кыи-щегъэжыагъэу мы чыплэм шы-псэурэ лъэкпкъым зэкълэми лъы-тэныгъэ инэу фашырэр къэд-гъэлъэгъонэу тыфэагъ, — кыи-луагъ Краснодар краим иад-

министрация лэкълэу политикэмкълэ и Департамент ипашъу Владимир Свеженец. — Джы-ри а Унэм зы пшъэрылшыхо и! — адыгэхэм яшэн-хабзэ-хэу лъэкпкъым идунэееплъы-кълэ кызыхъащыхэрэр арагъэ-лъэгъунхэр ары, Урысыем ишъо-лыр зэфэшъхьафхэм ыкйи лэ-кыб къэралхэм къарыкыгъэ

хьакълэхэу Олимпиадэм къэкыуа-гъэхэм ашлогъэшлэгъонэу ащ аналэ кыизэрэтырадзэщтым уехьырэхышэнэу щытэп.

*(Икълэх
я 5-рэ нэкълэб. ит).*

**Олимпиадэм къэкълэлагъэхэм
хьакълэщым зыщаплъыхъэ.**

Цыфхэр ригъэблэгъагъэх

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрæу Къумпыл Мурат лъау е гумэкыгъо зилэ цыфхэр мы мафэхэм ригъэблэгъагъэх. Ащ хэлэжъагъэх республикэм ивице-премьерæу Наталья Широковар, АР-м псауныгъэр къуэхъумэгъэнымккэ иминистрæу Мэрэтыккэ Рустем, муниципальнæ гъэпсыккэ зилэ «Къалæу Мыекъуапэ» иадминистрацияе ипашæу Александр Наролиныр.

АР-м и Правительствæ и Тхъаматæ зилæу е зигумэкыгъо кыфæзыгъэзэгъæ нæбгырæ 12-мæ ялофыгъохэр мы мафæм зэхæфыгъэхæ хъугъæ. Цыфхэр къалæ ыккк район зэфæшъафхæм къарыкыгъэх, зыгъæгумэкыгъыгъэхæри зетекык. Кошхъэблæ районым ит поселкæу Майскæм кыккыгъæ бзылфыгъгæм ипшъашæу операцияе ашын, ащ даклоу лæзæгууц лъаплæхэр ыцфæфынхæ зэрæфаем кыхæкыккæ ахъæ лæпылæгу ищыккæгуу пашæм зыккыфигъæ-

загъ. Шокл зимылæ медицина страхованияем ылъæныккæ амалæу цылæхэр агъæфедæзæ пшъæшъæжъыем лæзæгууц хэр рагъæгъотынхæ зэрæлæкыгъытхэр Мэрэтыккэ Рустем мыщ дæжъым кышчылауагъ. Ахъæ лæпылæгуу кызыккæлæлæгугъэмккæ АР-м лæфшæнымккæ ыккк социальнæ хæхъоныгъэмккæ иминистрæу Осман Альберт лæфыр зæхыфынæу ыккк унагъом ишъагъæ ригъæккынæу Къумпыл Мурат пшъæрыл фишылæгъ.

Зыныбжъ хæккæтæгъæ бзыл-

фыгъæу Красногвардейскæ районым кыккыгъæри операцияе ашынæу зэрæжæрæр Премьер-министрæм кырылауагъ. Чыжъæу мыккæу мыщ фæдæ медицина лæпылæгуу Адыгеимы щигъотын зæрилæкыгъытхэр ащ гурагъæлауагъ, мазæм кыккæлоцкк а гумæкыгъор дæгъæзыжъыгъæ зэрæхъуцымккæ гушылæ ратыгъ. Адыгабзæм иккæуэхъумæн епхыгъæ лæфыгъохэр, сабыибæ зæрыс унагъохæм ягумэкыгъохэр, жъы дæдæ хъугъæ унæм щыпсæурæ унагъор гъæкошыгъæныр, нæмыкк лæфыгъохæри АР-м и Премьер-министрæу кырахылылауагъ. Ахæр зæккæ зэхæфыгъæ зэрæхъуцхэр, амалæу цылæмккæ нæбгырæ пæпчæ лæпылæгуу зэрæфæхъуцхэр Къумпыл Мурат арылауагъ. Ар гъæцæккæгъæным фæшæл министрæстæвæхæм, кыулыккæхæм япашæхæм пшъæрыл гъæнæфагъæхæр афишылæгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Компьютерми зыщыфæбгъæсæшъуцт

Адыгэ Республикэм и Лъæпкæ тхылъеджæлæ техническæ ыккк экономическæ литературæмккæ иотдел тхылъ къæгъæлæгъонæу «Компьютернæ шлæныгъæхæм якъæжъап» зыфилорæр щæгъæпсыгъ. Компьютернæ шлæныгъæхæр кызылæккæзгъахæхæрæм апае ащ тхылъхæр, лæпылæгухæр, электроннæ дискхæр ыккк журналхæр щызæгъæулугъæх.

Джырæ цылæныгъæм Интернетыр изы лæхъæу, цыфхæм æккæрыпчын умылæккынæу хъугъæ. Телевидением, радиом, телефоным анахы нахъ псынккæжъæу ар кызылæккæзгъахæгъ, къæбар пстæури лъæтæмытæу кылдгъотэн тæлæккы. Интернетым игъæфедæккæхæм япчъагъæ псынккæу хæхъо, ащ имæхъани нæбгырæ пæпчъккæ, зæккæхæмккæ зæхъубытагъæу зыккызырилæтырæм фæдæу.

Зæдæгушылæнымккæ, зæпхыныгъæхæмккæ, зæтгæгъæунымккæ гупчæу Интернетыр зэрæштытæм имызæккæу, культурнæ ыккк социальнæ лъæныккæуабæ ащ кызылæуыбыты. Ныбжъыккæхæмккæ ар шлæныгъæ, гъæсæныгъæ къæккæуап, зæдæгушылæккæ амал, зыфæцæгъæхæмккæ яручлæжъæгу. Музыкæр, кинон, художественнæ ыккк егъæджæн литературæр, зыфæцæгъæхæм ялытыгъæу ныбжъыккæ форумхæр, нæлосæшылæ-

ныр, зæдæгушылæныр ыккк нæмыккыбæр.

Культурæм хæгъæхъогъæным, тыхъæзыуцухъæрæ дунаим иккæуэхъумæн апылæ сообществæхæр цылæх, ахæм ахæлæжъæхæрæм нæужым зæлуккæхæри зæхæцæх, лæфыгъæу къæуцурæ пæпчъккæ яшлæшхæр кыралотыккык.

Нæбгырæ пæпчæ ищыккæгъæ къæбарыр ригъотэн ылæккышт Интернетым. Шъхæдж зыфæе къæралыгъом зæпхыныгъæ дырилæн ылæккышт, письмæхæр, сурæт техыгъæхæр ылæхъышъуцхы, Интернет-тучанхæм ащыцæфæн амал ил.

Ясæнæхъат ыккк аныбжъ емылæтыгъæу Интернетыр жъугъæу цыфхæм агъæфедæ. Япхъорæлф-

къорæлфыхæм ауж нахыжъылохæм зыккырагъæнæнуу фаехæп. Къæгъæлæгъæным цызæхæгуоегъæ тхылъхæм ахæр яджæхæмæ, Интернетым игъæфедæккæ епхыгъæ ублæплæ шлæныгъæхæр зæрагъæгъотышъуцхы.

Компьютерым тæрæзæу лæфызымышлæшъухæрæм ар ыккк ноутбукыр зæрæзæхæтхæр, программæ анахъ шъхæлæхæр ежъæжъырæу зæрæзæрагъæшлæшт тхылъхæр кыхæшыпкыккыгъæу къæгъæлæгъæным хæхъагъæх.

Интернетым иамалхæм ащыцæу анахъ жъугъæу агъæфедæрæр электроннæ почтæр ары. Чыналæзмæ ианахъ чыплæ чыжъæ цылæми ащккæ зæпхыныгъæ дыуилæн, сурæт техыгъæхæр, тхылъхæр фæбгъæхъынхæ плæккышт, арышъ, ныбжъ зилæхæр тхылъеджæлæм кызыккæлохæккæ анахъæу кызыккæлæупчлæхæрæм ащыц тхылъæу электроннæ почтæм игъæфедæккæ кызылæотыккырæр.

Программæ зæфæшъафæибæ зытæт дискхæри цылæх. Компьютерыр зæрæбгъæфедæштыр, зыфæе къæбарыр кызырæбгъотыштыр, хъытыум ищынæгъончъагъæ кызырæуухъумæштыр ыккк нæмыккыбæ ахæм атебгъотэн плæккышт.

Мы зæпстæури зышлогъæшлæгъонхæр Лъæпкæ тхылъеджæлæм рагъæблагъæх.

Шъукъытфытеу

Урысыем кошын лæфхæмккæ и Федеральнæ кыулыккæу Адыгæ Республикæмккæ иотдел республикæм щыпсæухæрæмрæ хъæккæу къæккæуагъæхæмрæ аналæ тырæрагъæдæз «цыхъæшлæгу телефоным» чæчи мафи лæф зæришлæрæм.

Цыфхæм зæрадæлажъæхæрæм ишъагъæ хæгъæхъогъæным пæе кошын лæфхæмккæ Адыгæ Республикæм иккæулыккæу «цыхъæшлæгу телефоным» (8 (8772) 52-10-78) лæф щешлæ.

Мы телефонымккæ шлоигъо-

ныгъæ зилæ пстæури афитеонхæ алъæккышт кошын лæфхæмккæ Адыгæ Республикæм иккæулыккæу лæнатлæ зилæу щылажъæхæрæм, Урысые Федерацием е лæккыб къæралыгъохæм яцылфхæм хæбзæгъæуцугъæр зæраукуагъæмккæ макъæ кыагъæлунæу.

Къæбарыр кытлæнызгъæлæсыгъæхæр шъæфæу къæнæштытх.

Кошын лæфхæмккæ Федеральнæ кыулыккæу АР-мккæ иотдел

Пшъæдæккыжъыр агъæлæшъуцт

Федеральнæ хæбзæгъæуцугъæу «Гъогурыккæныр щынæгъончъæным фæгъæхыгъ» зыфилорæмрæ административнæ хæбзæуконыгъæхæм я Кодекскæ зæхъоккыныгъæу афашылæгъæхæм кызырæдалъытæу, машинæр зæпфæнымккæ фитыныгъæ къæзытырæ тхæпæр Урысыем кышчыдæзымыхыгъæхæр 2014-рæ илъæсым жъоныгъуаккæм и 9-м кышчыгъæжъагъæу автотранспортым ируль ккæрыткысхæнхæ ыккк тикъæралыгъо лæф щæшлæн фитыштытхæп. Организациехæм ыккк унæе предпринимательхæм ащккæ пшъæдæккыжъæу ахырырæ нахъ агъæлæштытх.

Ылпшæккæ кызырæштытлауагъæу, мы унашъом жъоныгъуаккæм и 9-м кышчыгъæжъагъæу ккæчлæ илæ мæхъу. Мы мафæр къæсыфæккæ гъогурыккæным и Конвенциеу 1968-рæ илъæсым аштагъæм диштырæ дунæе водителъскæ удостоверениехæр Урысыем щыбгъæфедæнхæ плæккышт.

Жъоныгъуаккæм и 9-м ыуж машинæр зæпфæнымккæ фитыныгъæ къæзытырæ тхæпæу лæккыбым кышчыдахыгъæр зылыгъ водителъхæр рулым ккæрыткысхæнхæ ыккк лæф ашлæн амал къæзытырæ организациехæмрæ унæе предпринимательхæмрæ пшъæдæккыжъæу ахырырæ гъæлæшыгъæу хъуцт:

— **Водителым сомæ мини 5-м кышчыгъæжъагъæу мин 15-м нæс тазыр тыралъхæштытх ыккк автотранспортыр зæрифæнымккæ фитыныгъæр лæхыштытх.**

— **Автомобилыр зæрæземыккæуцтым кыхæккыккæ организациехæм ыккк унæе предпринимательхæм ахъæштытх члæнагъæхæр ашылътытх.**

— **Машинæм итехническæ зытæтрæ игъæфедæнрæ алъæныккæу лæшъæдæккыжъæ зыхырырæ пашæм административнæ тазырæу сомæ мин 50 рагъæтытх.**

ПЕНСИЕХÆМККÆ ФОНДЫМ КЪЕТЫ

Зæблæпхъун уфитыштытх

2014-рæ илъæсыр кызыхъагъæм кышчыублагъæу шокл зимылæ пенсие страхования зышылътытх иккыхæхыккæ шапхæхæм зæхъоккыныгъæхæр афæхъугъæх. Цыфхæм япенсие зышчызæругъоирæм щызæлулæгъæр хæбзæнчæу мыккæралыгъо пенсионнæ фондхæм зæраштырæм фæгъæхыгъæ тхæусыхæ тхылъæу къæтыхæрæ нахыбæ зæрæхъугъæхæр ары ащ ушъхæгъоу фæхъугъæр.

Шокл зимылæ пенсие страхованияе УФ-м Пенсиехæмккæ ифонд, е мыккæралыгъо пенсионнæ фондæу цылæхæм ащыцæу о кыхæлпхырæ ары зышлын фитыр. Арæу щытми, унæе компаниер кызыхæпхыккæ, Пенсиехæмккæ фондыр страховщикæу къæнæжъы. Нахыпæккæ мыккæралыгъо фондыр кыхæлпхыгъæмæ, ар къæзыушыхъатырæ тхылъыр (заявлениер) ежъ фондым ептын фаеу щытыгъ. Джы мыккæралыгъо фонд кыхæлпхыгъæми, тхылъыр УФ-м Пенсиехæмккæ ифонд зæптын фаер, ау нахыпæрæм тетæу, ежъ кы-

хæпхыгъæ фондым зæзæгъыныгъæ дæпшылътытх.

Мы илъæсæу кыхъагъæм зæхъоккыныгъæу ашылæгъæхæм кызырæдалъытырæмккæ, мыккæралыгъо фондæу кыхæлпхыгъæр зæблæпхъун плæккыштытх. Ащ пæе апæрапшлæу пенсиеу зæругъоирæр тапæккæ зыдæбгъæккæ шлоигъо фондым зæзæгъыныгъæ дæпшлын фае. Нæужым е УФ-м Пенсиехæмккæ ифонд, е мыккæралыгъо фондæу нахыпæккæ зыдæбгъæккæуцтымæ ар зæрæзæблæпхъурæ кышчылорæ тхылъыр ептытх. Ау мыщ дæжъым зышчыжъугъæгушпæ мыхъуштыр мыккæралыгъо фондым апæрапшлæу заявлениер зешъутыккæ, Пенсиехæмккæ фондыр ащ зæрæземыплæжъыштытх ары. Мыщ фæдæ шапхæхæм яшъагъæккæ мыккæралыгъо фондхæм цыфым ипенсиеу зæругъоигъæр хæбзæнчæу агъæзеккæн алъæккыштытх.

УФ-м Пенсиехæмккæ ифонд и Интернет нæккæуогъо нахъ игъæккæуцæу мыщ иккæбар кышъухын шъульæккыштытх.

Нæбгырæ 27-мæ...

Адыгеим ис пенсионер нæбгырæ 27-мæ мы мазæу кыхъагъæм аныбжъ илъæс 90-рæ зæрæхъурæм фæшæл УФ-м и Президентæу Владимир Путиныр кызыщæфæгушлорæ тхылъхæр къæфæккæуцхы. Джащ фæдæу мы мазæм республикæм щыпсæурæ нæбгыриплæмæ аныбжъ илъæ-

си 100, зы нæбгырæм ыныбжъ илъæси 102-рæ, зы нæбгырæм илъæси 103-рæ мæхъу.

Ащ фæдæм зыныбжъ нæсыхæрæм хæзыгъæ имылæу УФ-м Пенсиехæмккæ ифонд и Къутæмæу АР-м цылæм ипашæу Къулæ Аскæрыбый ежъ ышъхæккæ афæгушлæ.

Советскэ дзэхэр Афганистан кызырашчыжыгыгъэхэр ильэс 25-рэ хьугъэ

Тикъэралыгъо пашэхэм ашыгъэ унашъомкIэ 1979-рэ ильэсым Советскэ Союзым идзэкIолIхэр кытпэблэгъэ Афганистан «кыош Iэпылэгъу» фэхъунхэу агъэклогъагъэх. Зы ильэс иплалэгъу ары аралогъагъэр, кы- зэритыгъэхэр ильэси 10. Пшъэралъ шъхьалэгъу шытыгъэр Афганистан революционер кышчыуэхъумэгъэнымкIэ Iэпылэгъу афэхъун- хэр арыгъэ.

1989-рэ ильэсым мэзаем и 15-м аужырэ советскэ частхэм гъунапкъэр кызэпачы- жьы, СССР-м кыхъабыгыгъагъэх. Ар зы- хьугъэр ильэс 25-рэ хьугъэ, а мафэр зин- тернациональнэ пшъэралъ зыгъэцкIа- гъэхэм я Мафэу тыхэгъэгъу шагъэнэфагъ.

Еж Рэщиди кыалэгъагъэхэм ашыгыгъ. Госпиталь ужым от- пуск кыагъэклогъагъ. Джащыгъур ары аш Афганистан кыулыкъу зэрэщыхьэрэр ибынхэм кыза- шлэгъагъэр. Аш изакъоп, нэмыкI афганцэхэу псэупIэ зэфэшъ- хьафхэм адэхэми бэрэ кыалоу зэхэпхышт Афганистан зэрэ- щылэхэр ялахьыл благъэхэм зэрарамылогъагъэхэр. Ари лIы зекIуакI. Аш фэдэ кIалэхэм уарыгушхонэу шыт. Тхъэм кье- рэмыгъэхэу, кыныгъо кыкыо- кымэ, ахэр ухъумакохэу зэ- рэзэкъоуоцшхэм гур егъэбаи, егъэны.

Афганцэхэм гушылэ фабэхэр кыафалыагъэх район админи-

Лыгъэ зезыхъагъэхэм шъхьэкIэфагъэ кыалэжыгыгъ

Кошхьэблэ районым шыщ- хэу нэбгырэ 69-рэ афган заом хэлэжыагъэх. 67-мэ псаоу кыа- гъэзэжыгыгъ, унагъохэр ашлагъэх, сабийхэр кыафэхъугъэх, блэ- гъакIэхэр ялэ хьугъэх. Тхъэм ишыкуркIэ, зэкIэ псаух. КIэлэ зишлугъох, IофшIакох, кызы- рыкIох ыкIи укытапхэх. Ар щыдгъэунэфыгъ мэзаем и 12-м Афганистан шылэгъэ Iэшэ зэ- пэуцужыым илгъэсипшым кы- клоцI хэлэжыгъэ кIалэхэм апае Кошхьэблэ районым шызэхэ- щэгъэгъэ цыф зэхэхэм. Ар культурэм и Унэу Лэшэпсы- нэ дэтым шыкIуагъ. Афганцэхэм зэрэфэразэхэр ыкIи шъхьэкIэ- фагъэ зэрафашырэ аралонэу цыфэу кыагуагъэхэр залым чIизыгъэх. Ахэм ахэтыгъэх район администрацием ипашэу Хьамырзэ Заур, район Со- ветым и депутатхэр, райвоенко- мыр, нэмыкI хьакIэхэри.

Кыыхэгъэщыгъэн фае вете- ранхэр Афганистан кызырашчы- жыгыгъэхэр ильэс 25-рэ зэрэ- хьурэм фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэм дэгъоу зызэрэфагъэхъазырыгъэр. Аш хэлэжыагъэх район ыкIи кыоджэ администрациехэм япа- щэхэр, культурэмкIэ район ад- министрацием иотдел, Лэшэп- сынэ культурэм и Унэу дэтым, тхылъеджапIэм ялофышIэхэр, нэмыкIхэри.

Зэхэхэр культурэм и Унэ ипашэу Отрэщ Симэ зэри- цагъ.

Залыри фойери ветеранхэм афызэлухыгъагъэх. Фойем ша- гъэпсыгъэ стэндхэм непэ вете- ранкIэ заджэхэрэм ясурэтхэр ныбжыкIэ дэдэхэу атырахы- гъэхэу атетыгъэх, якъэбархэр кыалатэщыгъэх. Залым чIыпIэ хэхыгъэхэри ахэм кыащажэ- штыгъэх.

Кыуаджэм имызакъоу, рай- оным ипсэупIэ зэфэшъхьаф- хэми афганцэхэр кыарыкIыгъа- гъэх. Ахэм ашыщхэм гушылэгъу тафэхъугъ. Хьамдэхэу Аслъан ильэс 19 ыныбжыгъэр Аф- ганистан ащэхэрэм захэфэм. Туркмением шагъэхъазырыгъэх, Ташкент (Узбекистан) ащэхэи, аш Афганистан игъунапкъэ шы- зэпачыгъагъ.

— Шъузыдащэрэр шъушIэ- штыгъа, Аслъан? — теупчыгъ кIалэм.

— Афганистан тызэрэащэрэр тшIэщтыгъ, ау шыхъурэм ты- щыгъозагъэп. Мыщ, СССР-м, шъхьафитэу, гупсэфэу дзэ кыулыкъур шытхыштыгъ, тыз- дащагъэм бронешит, каскэ ыкIи автомат алоу кызышчы- татыхэм, Iофыр зэрэмыдэгъур кыдгурылуагъ.

— Iашэр жъугъэфедэнэу, шъузонэу хьугъэ. Ар кызэхэ- кIырэр шъушIэщтыгъа?

— УдзэкIолI хъумэ, уапэ итым кыIорэр ары пшIэнэу шытыр. Тэри ар дгъэцкIагъэ. Уахътэ текIи, Афган шыхъугъэм шъхьэхыгъэу тегушылэхэ зэ- хъужыым, аш ыпалокIи, тэ кыд- гурылуагъэр зы — ашыгъум Афганистан тидзэхэр ищыкIэ- гъагъэх, хэгъэгъуитлуми ахэм яшлуагъэ екIыгъ.

— Цыфэу шыпсэхуэрэр сы- дэуштэу кышшъуфыштыгъэхэ? Зыхэм тидзэкIолIхэм кыафэ- мыегъахэхэу, адрэхэм зэгур- ылоштыгъэхэу кыало.

— Кытфэдэгъэхэу слон слъэкIыштэп. Тызэгурьлоштыгъ, якIэлэцIыкIухэр тыздэщыс чы- пIэм бэрэ кыакоштыгъэх, «ба- шиш» алоты, кыэуцштыгъэх. Аш кыкIырэр зыгъэгъушIон горэ яптыныр ары — IэшIу-IэшIу, щэгъэпцIэгъэ IэшIу, нэмыкI шхынхэм ашыщхэр. МылькукIэ ащэфыхэрэри афганцэхэм кыа- хэкIыштыгъэх. ГъучIыгъужыым тегъэпкIэгъэ лагъымэхэр шъэ- фэу танкхэм, машинэхэм ачIэгъ- кIэ кыацIагъэпкIэнхэ альэкIы- штыгъ. ТхьамыкIэу псэушты- гъэх, ахъшэу кыаратырэм тыри-

гъэгъушлухъэщтыгъэхэн фае.

Аслъан игъусагъ ичылэгъу кIалэу Гъомлэшх Аскэрбий. Пшъэралъ шъхьалэгъу ялагъэм тызыкIэупчIэм, «унашъоу кыт- фашырэ дгъэцкIэныр ары», — ащи кытиложыгъ. Советскэ дзэхэм ящыкIэгъэшт пстэури Союзым кызышчырэ колоннэ- хэм кыагъэгъунаштыгъэх. «Ко- лоннэр псаоу кызырэхэщытым тыфэсакыштыгъ, кыталорэр тшIэщтыгъ. Джащ фэдэу, душ- манхэм тыкызагъэгъумэкIыкIэ, тэри IашэкIэ тапэуцужыынэу хъуштыгъ», — ало кIалэхэм.

Мафэ горэм советскэ вер- толетэу быгырэ кыраутэхэи, дзэ пашэхэм ашыщэу исыгъэр фыкыогъагъэ. Вертолетыр кы- шхъэмрэ лгъэгъунаштыгъ азыфагу кыфагъэу, кыахэхэ «духхэм» зи кIэрагъахъэщтыгъэп. Еж- хэри апэуцужыынхэу хъугъагъэ.

— Кыушхъэ гъочIэгъхэм гос- питальхэр ахэтхэу, советскэ дзэкIолIхэр гъэрэу ащалыгъхэу кыыхэдгъэщыгъэх. IашэкIэ ушъэ- гъэ гъушъапIэхэр кыэдгъотыгъэх. КIалэхэм кыаулагъэхэри, кыа- укIыгъэхэри ахэтыгъэх, — кытфалотагъ Аслъанрэ Аскэр- бийрэ.

* * *

Афганистан шылэгъэ вете- ранхэм яобщественнэ движе- ниеу «Боевое братство» зы- филорэм икъутамэу Кошхьэб- лэ районым шыIэм итхьаматэу Хьаткыо Рэщиди Лэшэп- сынэ шыщ. Аш кытфалотагъ афган заом хэлэжыагъэхэм ашыщэу нэбгыритлумэ кызы-

рамыгъэзэжыгыгъэр. Адрэхэр псаух, нэмыкI чыпIэхэм ащып- сэунэу кIуагъэхэри ахэтых.

— Тидвижение зэхэтщэным- кIэ райвоенкомыштыгъэу Гъот Джэмал инэу ишлуагъэ кытэ- кIыгъагъ, — кытфалотагъ Рэ- щидэ. — Ежыри IашэкIэ зы- щызэпэуцужыгыгъэхэ чыпIэ зэ- фэшъхьафхэм ашылагъ. 1987-рэ ильэсым кыщэгъэжыагъэу «Бо- евое братство» тыхэт.

— Бэрэ шъузэIокIа, Рэ- щидэ? ШъуизэфыштыкIэхэр сыд фэдэхэ?

— Шыпкыэм уфамэ, тэ, кыуаджэм дэс кIалэхэм, бэрэ тызэIокIэ. Нэбгырэ 16 тэхъу. Тызэрэмылгъэгъуми, тызэфэзэ- щы. ЗэкIэми тызэшъэгъухэу тызэхэт. Тыналэ зэтетыж, тызэфэсакыжы, ищыкIагъэмэ, Iэпылэгъу хэти тыфэхъунэу тыхъазыр.

Рэщидэ кызырэлуагъэмкIэ, афганцэхэр лIы пытэх. Амал илэу лгъэлоштхэп ыкIи тхьау- сыхэтхэп. ЯкIасэп аш фэдэ мэхэгъэхэр.

ЕтIани зы шэн пытэ ятлгъэ- гулIагъ Афганистан шылэгъэ кIалэхэм. Аш шыхъугъэхэм кыатэгъушылэнхэр якIасэп, нахь тэрэзыр — мэкIытэх ягугъу кыашынкIэ. Зэрэщылагъэхэм обществэм мэхъанэ зэрэриты- рэм егъэукIытэх. Ар ежхэм егъэлыгъэ кыныгъоу зыфалы- тэжырэп. ИщыкIагъэти, кIуа- гъэхэу, хэгъэгъум ищыкIагъэти, шылагъэхэу ары зэралорэр. Ари лIыгъэ.

страцием ипашэу Хьамырзэ Заур, военкомэу С. В. Праз- дниковым, афган ветеранхэм зэхэщэгъэ организациеу Ады- геим итым ильэсыбэрэ ипэ- цагъэу Мырзэ Джанбэч, джы ипашэу Р. Рахматуллиним, нэ- мыкIэхэми.

ЗэлукIэр дэгъоу зэхэщэгъагъ. Гушылэ лые цыф кылуагъэп, афганцэхэр агъэшлуагъэх, зэ- рафэразэхэр кыралотыкIыгъ. Отрэщ Симэ нэбгырэ пэпч Афганистан зэрэщылагъэр, ипшъэралъ зэригъэцкIагъэр кIэклэу кыIотагъ, бгъэхалъ- хъэу кыафэгъэшъошагъэхэр зы- фэдэхэр кылуагъэ. Гултырэр гушхуагъэр хэлэу програм- мэр зэхэгъэуцагъ. Орэди, уси Iофыгъоу зыфызэхэхъагъэхэм еку шыпкыэхэу кыыхахыгъэх. Орэдхэу «Шъэгъур», «Офи- церхэр», нэмыкIэу сценэм кы- щалыагъэхэри нэбгырэ пэпч ыгу кыгушчылыкIыгъэх. Джары зэдырагъаштэу кыэтэджыхи, шытхэу орэд-гимнэу «Офицер- хэм» цыфхэр зыкIэдэлугъэхэр. НыбжыкIэу залым чIэсыгъэ- хэмкIи ар шысэ, ащи гуахъо хэогъуатэ. Цыф зэхэхэхэр ары зыкIырыплъыжыыхэхэ адыгъэхэм яныбжыкIэхэр зы- цагъасэхэрэр.

«Тхьашъуегъэпсэу!» япIонэу атефэ шлэж мафэм фэгъэхы- гъэ Iофтхьабзэм изэхэхэн хэ- лэжыгъэ пстэуми, ахэм чы- лэм шыщ фермерхэри, пред- принимательхэри ахэтых.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

Урысые шлэныгъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэу, шэны зэрэхъу-гъэу, гуманитар ушэтынхэм-кля Адыгэ республикэ инсти-тутэу Т. Кларэцэм ыцлэ зы-хьырым игъэклютыгъэ зэхэсы-гъо шылагъ. Ащ мы шлэныгъэ лофшлэпшхэм иколлектив хэтхэр зэкля хэлэжыагъэх.

Мэфэки зэхэсыгъор шуфэс псалэкля кызылэуихыгъ мы ин-ститутым ипашэу, филологие шлэныгъэхэмкля докторэу, про-фессорэу **Бырсыр Батыр-бий**. Пстэуми апэ Адыгэ Рес-публикэм и Лышхъэ и Рэзэ-ныгъэ тхылхэр зиофшлэн гу-етыныгъэ физицлэ шлэныгъэ-лэжхэу **Цуекъо Нэфсэтрэ Агыржбанэкъо Симхъанрэ** аритыжыгъэх.

Ащ пыдзагъэу зэхэсыгъом хэлажэхэрэр ялофшлэн пшэ-рылхэр зэшлохыгъэхэ зэрэ-хъухэрэм, ахэм лэпкь гупшы-сэр зы лъапсэ тещэгъэнымкля ямэхъан, охътэ лофыгъом екло-лэкля-шыклякляу апагохыхэ-рэм атегушылагъэх. Адыгэ лэп-кьыр анахь ныбжышлу зилэ тарихь лэпкьхэм ахалытэ. Ащ елытыгъэу адыгэ тарихьыр угъоигъа, хэутыгъа, икьюу алэ-жыа? Мы упчлэм джэуап ра-тэу шлэныгъэлэжхэр кыгушы-лагъэх.

Гуманитар ушэтынхэмкля Адыгэ республикэ институтым идиректор игуадзэу, тарихь шлэныгъэхэмкля докторэу **Пэ-нэшъу Аскэр** игушылэ анахь кыхыщыгъэр адыгэ лэпкьым игъогуанэ зэрифэшъуашэм тетэу лэжыгъэу, кьэтхыха-гъэу бгъу пстэумкля зэрэщы-мытыр, шлэгъэн фаер зэрэ-бэр, охътэ зэхъоклыныгъэхэм аужыло шлэныгъэ лэжыгъэр кызырэнэрэр ары. Адыгэм итарихькля анахь лофшлэгъэшхо инхэр мыбэми кызырэдэкля-гъэхэр, ахэм зэкля адыгэхэр зэрахэлэжыагъэхэр кылуагъ. «Очерки истории адыгов» ылоу (а I-рэ томыр) 1957-рэ илээ-сым кыдэклягъагъэр, Р. Бет-розэм (Къэбэртэе-Бэлыкъарым-кля) имонографияеу адыгэ лэп-кьым кырыкляуагъэр зыщы-гъэунафыгъэр ебгъэпшэн шы-мылэу лофшлэгъэ куюу, икьюу ылытагъ.

Ау илээс мин пчъагъэм адыгэм ишылэкля-псэукля зэ-рэуцугъэр, лэпэогухъу кы-зырэнэклягъэхэр, икультура ита-рихь лэуужхэр, гушылэм пае, исп унэхэр (дольменхэр) икьюу гъэунафыпагъэхэу, кьэтхыха-гъэхэу зэрэщымытхэр, тарихь культура клэным иухъумэн гъэ-лэшыгъэн, Кавказ заор кы-зэхэзыфырэ лофшлэгъэ гъэцэ-клягъэхэр тхыгъэнхэ ыкли кы-дэгъэклягъэнхэ зэрэфаер кли-

гъэтхыгъ. Мы лофыгъохэмкля шылэ проект зэхэгъэуцауагъэ-хэм нахь яшпыккэ рахыплэ-нэу къяджагъ.

Шлэныгъэм и Мафэ илэгъокл мэфэклим хэлэжыагъ Адыгэ Республикэм шлэныгъэмрэ гъэ-

сэныгъэмрэкля иминистрэ игуа-дзэу **Къэрэтэбэнэ Махьмудэ**. Ащ ыналэ анахь зытетыгъэр шлэныгъэ лэжыэпшхэм илоф-шлэн шапхэ — монографияеу, тхылхэу, статьяу атхын фэе пчъагъэр, джащ фэдэу ученэ шыуашэхэр — кандидат ыкли докторыцлэхэр илээс кьэс кьа-тынхэр, кьагъэшъыпкьэнхэр ыкли институтым ишлэныгъэ лъа-псэ гъэпытэгъэныр ары.

Кызыфиуагъэхэм адемыгъэ-штэнэу шытэп, ау купкля зилэ лофшлагъэ пшынымкля апэрэмэ мылкур зэрашыщыр зэлуклэм хэлажэхэрэм кыхагъэщыгъ. Адыгэ тарихь зэтеуытэгъэ лъ-жур тырку хэгъэгуми, нэмыкля кьэралыгъохэми яархивхэм ахэлъ, ау уанэсын, уакышылэн амалыр тыдэ кыпхышта?! Пшы-гъупшэ мыхъуштыр АРИГИ-р шьолыыр шлэныгъэ лэжыапл нахь, дунэе мэхъанэ зыгъоты-гъэ учреждениеп. Арэу шыт нахь мышлэми, Адыгэ Респу-бликэм и Лышхъэу Тхыакля-щынэ Аслъани, республикэ Пра-вительствэми аналэ зэралэкляу кьатет, хэутыгъэ кыдэклягъэу ялэхэри отдел пэпчкля мэфэки тхылъ кьэгъэлыгъон мэкляйхэм зэрэфэх. Ял шлоигъоныги, муради, пшэрылхэм язэшло-хынкля амалыкляхэми альэхъух, кьагъотых хэкляплэхэр — лэ-кляуатэх.

Зэхэсыгъор лъигъэклотагъ институтым фольклорымкля иот-дел ипашэу, филологие шлэны-гъэхэмкля докторэу **Цуекъо Нэфсэт**. Непэ фольклорым

иотдел лофыгъо инэу ыпашхъэ итхэм ар кьащыуцугъ. Нэфсэт лэпкьым итарихь фольклорыр игъунджэу, зэкля адыгэм кы-рыкляуагъэр, хэлъыр — дэгъуи, дэий хэплъагъоу ар зэрэгъэ-псыгъэр кылуагъ. Уетлэн, улы-хъон ыкли зэхэпфын бэу ащ зэрэхэлъыр, ащ пае уклон ыкли архив зэфэшхъафхэм уалы-лэсыным мэхъанэ зэрилэр кы-хыгъэщыгъ. Адыгэ лорыуатэм ыкляуачлэ зэрэиным, ащкля бэ кыплотыкын зэрэплэкыштым аналэ тыраригъэдзагъ. Ахэм лэпкьым ишлу, иакъыл, игуб-зыгъагъэ зэрахэлъыр кылуагъ. Адыгэ лэпкьым итарихь угъо-ижыгъэнымкля амалышхохэу ылытагъ. Мы институтым ылыапсэ итыгъэхэу, лофшлэгъэ-шхо зилэхэу Цэй Ибрахимэ, Кларэцэ Тембот, Меркицкэ Рэ-

щыдэ, Мэрэтыкыо Мыхъутарэ, Аулэзэ Малыч, Мэрэтыкыо Къасимэ, Хъэдэгъэлэ Аскэр, Зеклогъу Уцужыкыо, Хъут Шамсудин, непэ чанэу лоф зышлэхэу Унэрэкыо Рае, Шъхэ-лэхэу Абу, Шъхыаплэкыо Гъу-чыпсэ, нэмыкляхэми ацлэ кы-рылуагъ. Тинахыжъ лухъу кьэ-бархэр, тхыдэхэр кьэзыло-тэжыгъэхэм яхъатыр зэрэи-ныр — ахэм яшлуагъэкля адыгэ оредыжхэр, пшысэхэр, гушы-лэжхэр кызырэдэклягъэхэр кылуагъ. Анахь клигъэтхыгъэр адыгэ эпосэу «Нартхэр» (тхы-лэбл-лошхыблыр) шлэны-гъэлэжышхо-нартоведэу Хъэ-дэгъэлэ Аскэр илэкля-кляуачлэ шылэ зэрэхъуагъэр ары. Ау ащи ылыапсэр жэрыло лорыуатэр ары. Эпосым узэрэлэпкьыр зыдыуигъэшлэжэу, пльапсэ

ыухъумэу зэрэщытыр Цуекъо Нэфсэт клигъэтхыгъ. Шлур пасэу зылэжыгъэ нахыжъ гу-бзыгъэхэм ацлэ ренэу кьетло-зэ шыгъэныр, ахэм ацлэкля шлэныгъэ лофтхыабзэхэр мы ин-ститутми, кьоджэ зэфэшхъаф-хэу тхыдэлотэ е кьэбарлотэ цларылохэр зыдэсыгъэхэми зэ-рашызэхашэхэрэм ягугъу кы-шыгъ.

Бэмышлэу фольклорым иот-дел хылушэу Шапсыгъэм зэ-рэщылагъэр, угъоигъэ дэгъухэр зэришыгъэр (кьэнагъэп зыгори аломи), улыхъоу, уклэмэ, ренэу зыгорэ кызырэрэчлэщырэр, кызырэрэхъорэр кылуагъ. Кыныгъо гъэнэфагъэхэу кьэ-уцухэрэми ябгъукляуагъэп Нэф-сэт, ау мылкъу шымылэм емылытыгъэу, зекло гъогухэм зэрэтехэхэрэм, симпозиум зэ-фэшхъафхэу Тбилиси, Арме-нием ащыкляуагъэхэм зэрахэ-лэжыагъэхэми, ахэм шуагъэу кьатырэми кьатегушылагъ. Джы етлупшыгъэу фольклор отделым тхылъ зэхэтышхоу том 25-рэ хъурэм, фольклор жанрэ пстэ-ур кызылэныубытэу, лоф зэрэ-дэащлэрэр, а I-рэ томыр кызырэдэклягъэр, я II-ри хъа-зырэу зэрэщылыр, адрэхэмкля яшыпкьэу лоф зэрэшлэрэр (мылкъу арэгъоти) кылуагъ. «Нартхэр» — лэпкь тхыдэ лъапсэм ихъарзынэщ — кьыдэ-гъэкляжыгъэныр ишыклягъэу, игъоу ылыгъугъ.

Шлэныгъэ лофтхыабзэм ин-ститутым иотдел зэфэшхъаф-хэм — бэзшлэныгъэм, этно-логием ыкли лэпкь искусств-вэм, адыгэ литературэм, фи-лософием ыкли социологием, славян-адыгэ культурэ зэпхы-ныгъэхэмкля отделым, экономи-кэм, информационнэ-кыдэгъэ-клякля отделхэм япашэхэр ыкли ялофышлэхэр кышыгушылагъэх. Хэти зыфэгъэзэгъэ шлэныгъэ лахымыкля ипшэрылэ елыты-гъэу мурадым зэрэфаелорэр, кыдэхъурэр, кыдэмыхъурэр (ар анахъэу зэлъытыгъэр) клэ-кляу кырылотыкыгъ.

Щэч зыхэмылпыр илээс 85-рэ гъогур дахэу кьэзыклягъэ шлэныгъэ лэжыэпшхэр — гу-манитар ушэтынхэмкля Адыгэ республикэ институтыр уах-тэм дэлорышлэу, ащ иджэмакьэ зэхихэу, шыкля-еклоплеклякля-хэр кыгъотыхэзэ ыпэкля зэрэ-лыкляуатэрэр ары. Шыклягъэн-чъэп, ау лоф зышлэрэм шыкла-гы елэ, ари дегъэзыжы ха-бзэ, анахь мэхъанэ зилэр пшлэ-рэм гуклэ ухэтыныр, акыплкля ухэзэгъэныр ары, джашыгъум шлэныгъэхэми узэрагъэжэщтэп.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр зэхэсыгъом лэ-шынэ Аслъан кышытырихы-гъэх.

Дмитрий Чернышен-
кэм Iукагъэх.

цыфхэр бэ зыгъэгумэкыхэрэр: хэта адыгэхэр, ыпэккэ сьд фэдэ щылаккэ ялагъа, непэ япсэуккэ сьд фэдэ, Шъачэ илэгъо-блэгъу чыплэхэм цлэу ялэхэм сьд къарыккырэр, мы чыплэм щыпсэухэрэр сьд фэдэ Iофыгъоха анахъу зыгъэгумэкыхэрэр. Кавказым иижьырэ лъэпкъым икультурэрэ итарихьрэ афэгъэхьыгъэ тхылъхэр ары анахъу кызыккыуагъэхэрэр. Мы унэу хьаккэхэм зыщапэгъоккыхэрэм нахьыжхэм гущылэгъу зэращыфэхьухэрэм нэмыккэу, зэхэтхэу сурэт зыщатырагъэхын алъэккы, джаш фэдэу Адыгеимрэ Къэбэртэе-

Хьатыу Джамболэтрэ Шэхэккышхом ина-
хьыжхэм ащыщэу Ныбэ Батырбийрэ.

Нахьыжхэм ялушыгъэрэ лъэпкъым изыккыныгъэрэ

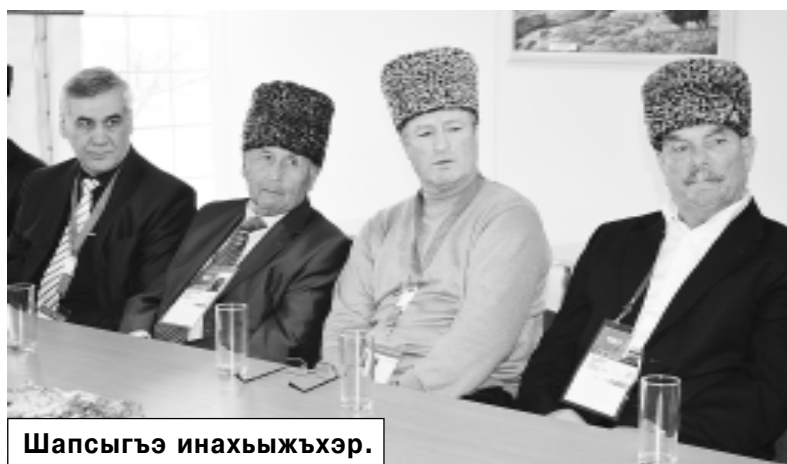
(Апэрэ нэклуб. къыщегъэ).

Мы Iофтхьэбзэхом изэхэ-щаккхэм апэ итыгъэр Владимир Свеженец ары. Адыгэм и Унэ илофшэн зыщыригъэгъэ-гъэ апэрэ мафэм къыщыублагъэу Олимпийскэ паркым къэккэрэ хьаккэхэм нахь игъэ-ккытыгъэу нэлуасэ зызыфашьырэ чыплэхэм ащыщ хьугъэ. Мафэ къэс нэбгырэ минитлэм ехъу ащ къэккыуалэ, хьэккэ лъапкхэм апае Тхылъ гъэнэфагъэу ялэми язэхашлэхэр датхэх.

Ижыккэ къыщегъэгъагъэу адыгэхэм мэхъанэшхо зэрэты-щыгъэ хьаккэхым чыплэ гъэнэфагъэ мыщ щеубыты. Хышлуцлэ Iушъо шапсыгъэхэм я Адыгэ Хасэ нахь чанэу хэлажьэхэрэм пшъэрылхь хьа-лэхэр зэшлуахыгъэх, ныбджэгъоу къаккхэрэмккэ гупсэфыплэу а хьаккэщыр щытыным пае зи кызытырагъэнагъэп.

— Зы пшъэрылхь зэккэми тилэр — ыныбжь, лъэпкъуу къы-зыхэккыгъэм емылъытыгъэу, Адыгэм и Унэ къаккэрэ пэпчэ кавказ лъэпкъхэр хьаккэхэмккэ нэгуихыгъэу зэрэщытхэр лъыд-гъэлэсыныр ары, — къыхигъэ-щыгъ шапсыгъэхэм яобществен-нэ парламент итхьаматэу Ккаккыху Мэджыдэ. — Адыгэхэм агу зэрихыгъэр, хьаккэхэм ренэу зэрафэчэфхэр зэхьадгъэшлэным ыккы къафаккэрэ пэпчэ гупсэф а унэм щигъотыным зэккэми тыдэлэжьагъ.

Хьаккэ лъапкхэм ижыккэ къыщегъэгъагъэу зыщапэгъо-ккыщыгъэхэ унэр дэгъоу мыщ унэгу къыккэгъэуцэ. Итеплэккэ къызэрыккыу ар щытми, ады-гэ Iанэхэр, дэпкъым пылъэгъэ плуаблэр, музыкальнэ Iэмэ-

Шапсыгъэ инахьыжхэр.

псымэхэр, тхылъ зэхэуагъа-гъэхэр мыщ щыплэгъушхы. Зэлашлэрэ шапсыгъэ сурэты-шлэу Хьапышт Хьисэ исурэтхэм мы унэм мэхъанэу илэм нахь хагъахь. Адыгэхэм ячлыгу идэхагъэ, Шъачэ тарихьым епхыгъэ чыплэ гъэшлэгъонэу илэхэм, лыхьужь эпосэу «Нартхэр» зыфилорэм щыщхэм ясу-рэтхэр ащ члэлхы.

— Хышлуцлэ Шапсыгъэм ичылплэ зэфэшхьафхэм къа-рэккыхэш мафэ къэс хьаккэ-щым нахьыжхэр къыщызэрэ-уагъоих, — къэлуатэ Ккаккыху Мэджыдэ. — Олимпиадэр оккюфэ нэс тибощественнэ орга-низацияе анахь чанэу хэтхэр, зыныбжь хэккыагъэхэр — пстэ-умккы нэбгырэ 60-м ехъумэ аккредитацияе ял Адыгэм и Унэ щылэнхэм пае. Бысымым фэдэу ахэр хьаккэхэм алэгъоккы, чыплэрыс лъэпкъым итарихьрэ иджырэ щылаккэрэ афэгъэхьы-гъэу къафалуатэ, ежхэми упчлэ зэфэшхьафхэм джэуапхэр аратыжых.

Адыгэм и Унэ къэккэрэ

Бэлъкъарымрэ якъэралыгъо телерадиокомпаниехэм яжур-налистхэм агъэуагъэ фильм-хэу Iофыгъо гъэнэфагъэхэм афэгъэхьыгъэхэми яплъынхэ алъэккы.

— Тилъэпкъ игъэккытыгъэу зэлягъэшлэгъэнымккэ шлогъэ ин къэзытырэ амалэу мыр щыт, — къылуагъ проектым иккэща-ккхэм ащыщэу, Краснодар краим иадминистрацияе Iэккюцлэ политикэмккэ и Департамент ипащэ игуадзэу Ккэрмыт Мухь-динэ. — Адыгэ палохэр зы-щыгъэхэ, хышлуцлэ шапсыгъэхэм анахь лъытэныгъэ зыфашьырэ цыфхэр Адыгэм и Унэ къэ-зыгъэккыраккэхэрэм ащыщ хьу-гъэх, ахэм яшлуагъэккэ хьаккэ-щым ренэу цыфыбэ къыщы-зэрэуагъо.

Шапсыгъэхэу Ккаккыху Мэ-джыдэ, Хьушт Заур, Ацумыхь Хьисэ, Шъхьэлэхьо Сэлим, Хьурмэ Шыхьамырзэ, Хьапышт Хьисэ, Лыф Хьалидэ, Бер-дые Руслъан, Нэпсэу Аскэр, Шъыжъ Хьусен, Нэпсэу Мэс-хьудэ, Шъхьэлэхьо Хьамедэ,

Хэшх Шамсудинэ, Нэпсэу Рус-лъан, Шъхьэлэхьо Анатолий, Цунткыжъ Хьамедэ, Iушхьэ Саидэ, Шъыжъ Муссэ, Iушхьэ Хьалидэ, Шъыжъ Гьучыпс, Хэшх Сэлым ыккы Шъыжъ Му-хьамед ягъусэх къалэу Ермэл-хьаблэрэ Успенскэ районым-рэ къарыккыгъэ адыгэхэр, ахэм япащэр Адыгэ Хасэм итхьа-матэу Щукэ Аслъан. Мы ку-пым хэтых Успенскэ районым идепутатхэм ясовет итхьаматэу Вэрэккэ Рэмэзан, къуаджэхэу Шъхьэщэфыжърэ Кургъоккы-рэ яветеранхэм ясоветхэм итхьаматэхэу Огъурлэ Асманрэ Унэшхьолл Георгийрэ. Къуаджэу Къанэккыхьаблэ имэккымэщы-шлэ-фермер хьызмэтшлэплэ ипа-щэу Шахьие Алимурзэ, селоу Трехсельскэм инахьыжхэм ащыщэу Мэшлодзыккэ Умар ахэм ахэтых.

— Джы къызнэсыгъэм

хьыжхэм апашхьэ мыткысэу ар къыщыгущылагъ, зыщапугъэ чыплэм ифэмэ-бжыккэ къы-зэрэтырихьэрэр къыхэщыгъ: Чернышенкэр Мыеккыуапэ къы-щыхьугъ ыккы щеджагъ.

— Олимпиадэм икультурнэ программэ епхыгъэу Адыгэ Унэм мэхъанэшхо илэу щыт, Урысыем чыплэрыс лъэпкъым шъхьэккыафэу фишхьырэр ащ къегъэлъагъо, — къыхигъэщыгъ ащ. — Сэ Мыеккыуапэ сыкъы-щыхьугъ, адыгэхэм сахэтэу сидунеепкыккы уцугъэ хьугъэ, шлу горэ схэлъмэ, сиреспуб-лика гупсэ ар шлуагъэккэ фэ-сэлъэгъу. Проектым изэшлэхын силахь зэрэхэлъми сырэгъушхо. Шъачэ къыхиубытэрэ адыгэ къуаджэхэм ясоциальнэ-эконо-микэ хэхьоныгъэккэ амал гъэнэфагъэ къытыгъ Олимпиадэм. Вице-премьерэу Дмитрий Ко-зак ышхьэккэ Iофыгъоу къэ-

Льэчэ Альберт, Ккэрмыт
Мухьдин, Хьатыу Хьызыр.

Адыгэм и Унэ щыслэгъугъэм ифэмэ-бжыккэ ин сычлэт, — къылуагъ Щукэ Аслъан. — Олимпиадэм ихьаккэхэри тэ, адыгэхэри, тыззыпхыгъэ про-ектым мэхъанэу илэр мыщ лъэ-шуу къыщыбгургъо. Ар гъэшлэ-гъон дэдэу щыт!

Адыгабзэмрэ адыгэ мэкъа-мэхэмрэ зыщылухэрэ унэм зэлү-ккэгъу гъэшлэгъонхэр щэккы. Краснодар краим иапэрэ вице-губернаторэу Хьатыу Джамбу-лат ренэу нахьыжхэр гущылэ-гъу ешых. Ащ ятэу Хьызыри мы Унэм щылагъ. «Шъачэ-2014» зыфилорэм изэхэщэккэ комитет ипрезидентэу Дмитрий Черны-шенкэр адыгэхэм адэжъ бэмы-шлэу хьаккэу къэккыагъ. На-

уцухэрэм ыналэ атырегъэты. Сэ лъэшэу сигуапэ непэ зэ-ккэми, адыгэхэми Урысыеми, тигухэлхэмрэ тишлэиуагъо-гъэхэмрэ зэу зэрэщытхэр.

Чернышенкэр ккыжыгъэ, ау къыгъэгъугъагъэх Адыгеим и Лъэпкъ музей ыккы Шъачэ ита-рихь епхыгъэ музейм джыри мызэу, мыткыу къафигъэгъэгъы-нэу. «Адыгеим ккыккыгъэ си-чылплэгъу лъапкхэм ыккы дуна-им тет цыф пстэуми шлуу шы-лэр къадэхьунэу афэсэлэ!», — хьэккэ лъапкхэр зыдэтхэхэрэ Тхылъым ащ фэдэ гущылэхэр Чернышенкэм къыдитхагъэх.

Ныбэ Анзор.

Сурэтхэр авторым тырихы-гъэх.

Америкэм ккыккыгъэхэм
тихьаккэщ зыщапкыхьэ.

Литературнэ нэклубгъу

«Псэкиэ зэлгъэгъуазэх...»

Угурэ ппсэрэ къанэсырэ тхакло къызхэбгъэщрэм, унасыпышл. Ошъогум уибыбагъэу лъытэ. Къэмылошъугъэ е узнэмысыгъэ гупшысэхэр, зэхэшлэ куухэм ясурэт дунайхэр къызэлоохых — ныбджэгъу лъаплэ бгъотыгъэ.

Адыгэ театрэм илофышлэу, усаклоу Къулэ Лидэ къэбэртэе усаклоу, драматургэу, критикэу, зэдзэклаклоу Бештэкъо Хъэбасэ итхылъ пчъагъэмэ къахихызэ зэридзэкли, лэпэрытхэу сызэригъэджагъэм тхакло шъыпкъэм ынэгу сигъэлъэгъугъ. Адыгэ ыкли Къэбэртэе-Бэлыкъар республикэхэм арыс зэкъошхэр икъоу зэлгъылэсынхэм язы амал къэбэртэе художественнэ тхыгъэхэр адыгабзэм иплъхъанхэр.

АКъУ-м ипрофессорэу Пэрэныкьо Къутасэ итхылъэу 2006-рэ илъэсым къыдэклыгъэм непэрэ адыгэ романым инэшэнэклэхэр, ащ «миф» зыфалорэр зэрэцагъэфедэрэр гъэшлэгъонэу къыщитхыхъагъ, Бештэкъо Хъэбаси усэклэ тхыгъэ ироманэу «Мыжбо лъэхъан» къыщицгъэлъэгъуагъ, куоу къыщызэхифыгъ. Шэныгъэлэжкым инэу шлэу сигъэлъэгъугъ Хъэбасэ итхаклэ — идунэе къэгъэлъэгъуаклэ. Усаклом итхыгъэхэм салъыхъоу, нэлуасэ зафэсшлэу езгъэжъагъ.

Бештэкъо Хъэбасэ къэбэртэе къуаджэу Испамые 1943-рэ илъэсым къыщыхъугъ. Гурыт еджаплэм ыуж КъБКъУ-м, историко-филологическэ факультетым щеджагъ. Москва МГУ-м журналистикэмклэ ифакультетрэ аспирантурэмрэ къыщитхыгъ. Илъэсыбэрэ литературнэ редакторэу телевидением, радиом ащылъжъагъ. Къ-БР-м илитературнэ музейеу Налщык дэтым аужырэ илъэхсхэм итхъамат. Усэ тхылъ 14 къэбэртэябзэкли, урысыбзэкли къыдигъэклыгъ. Усэклэ тхыгъэу роман-миф «Мыжбо лъэхъан» 1985-рэ илъэсым, ар урысыбзэклэ («Каменный век») ежэ зэридзэклыжыгъэу 2005-рэ илъэсым, пьесипл, литературэм ехыллэгъэ критикэ зыдэт тхылъ къыдигъэклыгъэх. В. Шекспир идрамэу «Король Лир» къэбэртэябзэм рилъхъагъ, къыхитыгъ, Э. Ионеско «Стулья», А. Камю «Калигула» зыфилохэрэр къэбэртэябзэклэ зэридзэклыгъэх, къыдэклиным фигыгъэзырыгъэх.

Бештэкъо Хъэбасэ иусэ тхылъэу «Чыгъэ закъу» зыфилохэрэм къыдэхъагъэмэ ахэолъэгъуклы ицыфыгъэ шэн-зеклыакли, идунэелъэгъуклэ-гурылуакли, изэхэшылклин, ахэр зэгъэкъужыгъэ пкъэу-къопс пытэри. Усаклор Дунаим щиз, ежэ Дунаймы ыпсэ щыщ: «псэклэ зэлъэгъуазэх» цыфи, бзыуи, жъуагъуи, пщагъуи... Тхаклом ыгу афэузы чыги, уци, огуи, цыфи. Анахъ лыуз-гууз инэу ил адыгэ лъэпкъэу къызхэклыгъэм къырыкълуагъэр, непэ дунэе шылэныгъэм зэрэхэуцорэр, неущ къехъуллэщтыр.

Тилъэпкъ улагъэу тырацагъэр
Джы нэс кыжыгъэп — псэр мэшыгъо.

Усэхэу «Адыгэм игыбз», «Хылушъо гъогуан», «Тхьалъэу», «Къэбэртэи» зыфилохэрэм тхаклом нэиутэу адыгэм итарихъ къащигъэлъэгъуагъ.

Чэу лъэрыкълэ тхыгъэ уитхыдэ
Акьутагъ, ашъунклыгъ, агъэстыгъ.
Хъаным, тыркум, урыс пачыхъэм

ядзэмэ заоу къыташыллагъэм язаклоп адыгэр зышхыгъэр — пащэ къыхэт-хышъугъэп, къэралыгъо зэхэтщэшъугъэп, зыч-зыпчэгъоу тызэкъоуцощъугъэп, лъэпкъ зэрэшхыжыми тиухыгъ. Хъэбасэ блэклыгъэ закъор арэп зыгъэ-гумэклрэр, непэ тшлэрэр, неущым зы-зэрэфедгъэхъазырыштыр:

Илэщтых цыфхэр тыхэку
Агъэчэрэзэу мы чыр.

Бештэкъо Хъэбасэ иусэмэ «нэзыр» бэрэ къахэфэ ипоэзие исимволэу, мэхъэнэ пчъагъэ зэрихъэу: гъунапкъэм, гъунэм нэсыгъэр, къогъанэ имылэу илоф зылэкл эзыхылапкъэр, тыкъэзыуцухъэрэ дунаим икъоу улъыласыныр.

... Сыпхырэллэхъэ ошъо нэзым.
... Пщэ нэзым о уебзэй.

... Тигунахъ зыщэщэчрэм ынэзы...

Цыфым иклэлэгъум, ыныбжэ зыхэ-кълуатэрэм зыгъэгумэклрэр, зэгупшысэрэр, шылэныгъэм, лэфэу узпылым гушлуагъоу, квинэу къахырэр, Тыкъэз-гъэшлыгъэм тызэрепхыгъэр, джэхънэм, ахъэрэт зыфалорэр — джа упчлэмэ яджэуап алъэхъу усаклор.

Цыфым шлоуеу къыпыклрэр
Огум цэхъуа гуи?

Гупшысэрэ цыфым, «дунай иным фэнэйпсыем» зэхэшлыкы Псэм игъашлэ кыныбэ зэрэпышлагъэр, нэклэ огум уитыми, «гур чыкъатиблым» зэрэпшлэфэхрэр, зэкъоныгъэм узэриуштрэр. Шылэныгъэм ифилософии икъоу зэхэ-зышлэгъэ гупшысаклом къыгурэлэ:

Ау угу бгъэм кытеофэ — уашъом
Псэ закъор пцлэхъоу клэхъопсын.

Блэклыгъэ ллэшлэгъум хэгъэгумклэ ианыхъ кыныгъо уахътэхэр, Къэбэртэе зэхэклыныгъэу шыхъугъэхэр, адыгэ гъэсагъэу зыпсэ зыцагъэр, тисабыймэ шынагъоу къафэтэджыгъэр Хъэбасэ иусабэмэ къыралотыкы. Къэбэртэе усэхэу Къулэ Лидэ адыгабзэм рилъхъагъэхэм куцлэу ялэр, дэхэгъэу ахэлъыр къэнэжыгъ. Усэклэуитлэм ядунэехэпплаклэ — дунэегурылуаклэ зэрэзэпблагъэхэр къэнэфагъ — ары зэдзэклаклом гу тырезыгъэшлыхъагъэри усэ тхылъ псау тапашъхъэ къырилъхъаным. Хъэбасэ иобраз гъэшлэгъонхэр къызэтенагъ:

Къушъхъэ шыгум инэфэу спсэ
кышрэм

Хыор гъашлэр къуалъэу ылыгъ.

...Сынэгу зинурэ кыпсэрэ дунаер
Къысфэсакыпэ симыльэпзонэу.

Бештэкъо Хъэбасэ ным фигыгъэхыгъэ усэхэр гум хэпклэх, пщыгъупшэ-

хэрэп, шхъэихыгъэ дэдэу ным ишлэ-лэгъу зэрэгъунэнчэр къытхыгъ, къэ-зылфыгъэ ным исурэт шъыпкъэ нэм къыклыгъэуцагъ.

Тытетыфэ Дунаим тызигупсэр тэ
зы,

Зы цыф закъу, зы бзылфыгъ,
а зыр — Мамэ.

Хъэбасэ иусэ тхыклэ инэшанэмэ ащыщ сурэтышым фэдэу иобразхэр къызэритхыхэрэр, шьоклэ зэтефыгъэхэу, ами, апи зэхашлэу, плъэгъурэм фэдэу нэгум къызэрэклэуцохэрэр: «Пчыхъэшхъэ этюд», «Алейкум сэлэм, май», «Дунай», «Ахъэрым ифантазие». Усэу «Автопортрет» зыфилохэрэм Поэт — цыфым идунай псау сурэт зауэлкэ къытигъэлъэгъугъ: илыгъэ псынклэгъэ, Дунаим фэшлоу зызыллытэрэ, щынэ зымышлэрэ, зыпсэ зытыным фэхъа-зырыр Тхъэм къызфигъэшлыгъэр къы-гурылозэ псэуным пае. Усаклом ыпсэ, изэхашлэ, игурылуаклэ усэм къыхэ-лыдыкы. Поэтым ипшъэрыл зэрэи-ныр Дунаимкли, цыфлэпкъымкли, Тхъэм ыпашъхыи усабэмэ Хъэбасэ къащилотагъ, усэ тхылъми къыщылъэгъуагъ усаклом «зiku исым иорэд къызэримылорэр».

Бештэкъо Хъэбасэ усэр, усэныр ыл, ыпсэ щыщ, мытхэмэ, фэзэщы, усэр

сурэтэу къыфэкло «тхыпхъэ-хэдыкл дахэу», шьо илэу, ымэ клэтэу, мэкъамэ илэу. Усаклор джэхънэм машлом зэ-пыраци къызэрэзэпыращыжыгъэм фэгъэхыгъэ усэр, пшхъацышъо къыгъэ-тэджэу, Хъэбасэ ытхыгъэмэ ащыщ. Ау сыд фэдэ кын ыщэчыгъэми, хъэзаб хэмыфагъэми, Бештэкъо Хъэбасэ «ты-гъэнэбзыи нэбзыц» фэдэу талантэу Тхъэм къыхилъхъагъэм епцыжыкырэп, икълэмыпэ усэу, поэмэу, пьесэу, зэдзэклыгъэу къыпыкыгъэр бэ. Зэклэмэ гупшысэ куур, къэгъэлъэгъоклэ амал гъэшлэгъонхэр, сурэтым фэдэу нэм къыклэуцорэ образхэр, къэлуаклэхэр, бзэ чъэпхыгъэ псыхъагъэр къахэщы. Иусэ Дунай узымэхъырэ клочлэ ин хэлъ. Угуклэ Чым уфэдизэу, ппсэ къа-рыуклэ Тыгъэм, Жъуагъохэм уалъе-гъэлэсы, Шылэныгъэр кынми, уклэ-гъэгъушлэ, илэшлугъэ зэхыуегъашлэ.

Бештэкъо Хъэбасэ иусэхэу адыгаб-зэм ралъхъагъэхэр зыдэт тхылъэу «Чыгъэ закъу» зыфилохэрэм «гъогумаф» етэлэ!

ХъУАЖЪ Нуриет.
Филологие шлэныгъэхэмклэ кан-
дидат, АКъУ-м иадыгэ кафедрэ
идоцент.

Литературнэ нэжлугъу

БЕШТЭКЪО Хьэбас

Хылушъо гъогууан

1

Бэлэрэгъыг инджылызри,
Къытфэмыяг французри.
Къытлпылпэщтыгъэх рэхъатэу
Тильэпкъ мэшюшхом зестым.

Джэуапыр зытфэмыгъоткля,
Чыг тхьапэмэ тахгъэдау.
Гопэгъуми илэсыбэкля
Къытфигъэзэщт ынэлү...

2

Титхыдэу зэхаупклятагъэр
Нэпс стыркля зэхэтхъэжыгъ.
Ау лъэгуклятын тызышыгъэр
Сыд хьункли зэклямыклягъ...

Гъашлэр зэхацунтхъагъэмэ,
Тауштэу дгъотышт амал?
Гугъэр шагъдый мыгъасэмэ,
Тызэрэхьер инал.

3

Тызыухъумэгъэ къушхъэхэр
Лъагэу къытшхъащэтыфэ,
Клячлэу ачлэгъ шыуалъэрэр
Рашъун адыгэ цыфмэ.

Рашъун лэужэу къэхъухэрэм,
(Къэклягъэр кляжынкля хьун...)
Гъогууанэр гум зигъэнэфрэм,
Мурадыр — гъомылэпхъэн.

4

Лэпылэгъу къызыпфэсыщтыр
Узышхырэр цланлэмэ ара?
Къэсымэджагъ къэралышхор —
Шлу горэ тэ къытфихыгъа?..

Шломакляу ришъурэ куцлэр
Лъапкъышхор зэрэшхыжыгъ.
Илфыгъэу зыгу ушлүцлэгъэм
Ылэпсэ гъунэу фежъагъ.

Зыгорэ шыщыл мо уашъом,
Зыгори зэрегъэфжэ.
Теклягъэр егъэуташъо —
Ежъ ышъо кляцлэгъэбгъэжъ...

5

Гъогуми темызэщыжъэу
Хыбгъумкля тырекляклягъ.
Тляклягъэклягъэр дгъэежъэу,
Дгъэзэжъэуи къыхэклягъ.

Сыдым фэмыдэми юфыр:
Ихъурэягъэкля хым
Къыщылпыхъугъ гугъэ нэфыр,
Хэтшлагъ тикъопсыбэ члым.

Гуннхэм тыратэкъухъэми,
Зытыугъоижышъугъ.
Урысым бэлахъ къызежъэми,
Зыкьэтлэтыжышъугъ.

Гопэгъум тыхичмэ плэгум,
Къэлэмым ынэпс хъазыр.
Ищтых цыфхэр тихэку
Агъэчэрэзэу мы члыр.

Орэчэрэз, орэгъагъэ,
Лъапкъым насып ферэлэжъ...
Адыгэм итхыдэ мэгъмэ,
Гоу емыпсыхрэр сшлелыбжъ.

6

Тэри тыерышыгъа?
Е Тхьар бэлэрэгъыгъа?..
Тыкьэушынкля жыло
Тшлшл, тыхэчъыгъа?

Мы дунаижъэу чэрэзрэм
Тшхъэхэр зэрифэклягъа?
Гуузым сызыригъээрэм,
Сфэмыгъотыжърэр гуклягъу.

Тлякля хэжъуклянкля сыгугъэу
Чэщ реным сшхъэ сэгъэпцлэжъ.
Пчэдыжъым къэкляуатэшъ, тыгъэм
Лы пльышхор къызжэхекляжъ.

7

Тыркуем тыкляцлырыкли,
Арабычлым хэтшлагъ тикъопс.
Бэлахъ мыгъуаеи тырикими,
Дыдж ехъулагъэп тынэпс.

Тарихъы ябгэу къэтклягъэм
Лы зэрильэкляу ришъугъ.
Гъогууанэр тфэзгъэпсынклягъэм
Тэ тлэклэ зиукъэбзыгъ...

8

Зэгорэм ежъухы гуаор,
Ныбэми зэм удехыхъ.

Хы Шлүцлэм къыхахрэ пагор
Пфагъажъэу къахъмэ, лугъэх!..

Псэр зыкляузырэр дэгъоу
Адыгэм къыгурылуагъ...
Къыгурылуагъэп нахъ жылоу,
Непэшъы — къэгужъошъагъ.

9

О, титхыдэжъ, слээклягъэмэ,
Сыгу уикъэпкъан кыстхъыни,
Шхъахъыжъэу клязгъэтхъуныешъ,
Зыпшлүезгъэгъэбылхыни...

Сыкьелэ — къысфэтлүпщрэп,
Нахъри лэокъузыкля...
Тильэпкъ иулагъи кляжърэп,
Цакъэу къыхэузыкля...

Птельыгъэ хыльэр къэошлэжъы,
Щытхъу къырыпхъынэу упылы-
гъэп.
Уигъогу гуфалъэу зэ рыплэжъы,
Къэкляжъ о джыри уиклящыгъоу.

А гъогум Тхъашхор шхъащытыгъ,
Ущиухъумэжъэу уиделагъэ.
Пфэмыуклячлэщтми уклэлагъ,
Гугъэшлүклэ нэхэр зэклягъагъэу.

Уфаеп щытхъум — Тхъашхом ий,
Пфишлагъэр зыери уилэпкъ.
Тхъам къеухъум уи Къэбэрттай
Хэльыфэ къушхъэм ицэгэпкъ.
10.06.92.

Адыгэм къырахыгъэ лыер
Угучлэ лъапсэ къызынэсрэм,
Къыозэжъокля мы дунаир
Ппсэ емыхъщырма гъучлы чы-
гъэм.

Тилагъэп гухэр гъучл псыхъагъэу.
Тылыхъуштыгъэп тэ пцэшлүащи...
Тильэпкъ улагъэу тырацагъэр
Джынэс кляжыгъэп — псэр мэ-
шыгъо.

Алый игъашлэ ущыгъуазэу
Гугъу сехъы плоныр — сшло-
емыкля...

Мыгъуагъэкля ушъагъ тыгъуасэр,
Тинепи ешлы гухэр цыкляу.

Адыгэм къельфы Цыф цлары-
луи —
Бэлахъ хэмыклэ ар мэлэжъ...
Тхэн зимурадхэр, шъумыгулэу
Лъэпкъ тхыдэм дэгъоу шъухэп-
лэжъ.

06.07.06.

Сэ бэрэ гу зылыстэжъыгъ
Дунаим сыфэнэпсыеу...
Сигугъэ бащи пыслэжъыгъ
Ащ нахърэ сымыбырсырынэу.

Слэ мызэу-мытлоу кляутыгъ,
Сагъэцлэнлагъ зашлокъабылым.
Сэ бэрэ уахътэ къысэклягъ
Сытеджэлэжъэу сыгу илым...

Сынэипсый. Ау сыдэу сшын —
Дунаеу куцэрэхъым фэдэр
Ремонт ашыгъэми, кляргъ-сыргъэу
Къызэрэклэжъэр хэбзэжъым —
Сеуцолэн сфэмылэжъыгъ...

Сатыр закъо стхышъунэу
Гукъыдэчъ симылэжъ.
Псэлэ къабзэр слятынэу
Джы къарыу схэмылэжъ.

Хэт фэныкьор сишъыпкъэ? —
Зы нэбгыри фэмыл.
Сыжэ, кля, кляпкъуэжъымэ,
Къэзгъэнэщтыр о уий.
2002-рэ илэс.

Сэгугъэ

Жъогъо нэфитлү нэрыплэ сшлы-
гъэу
Сыпхырэплыхъэ ошъо нэзым.
Сэгъугъэмэ сэ бэшлагъэу:
Уашъом ипчъагъэ тхъапшым нэс-
ра?!

Зы ошъо закъоу бэмэ ало,
Ар астрономхэм адэхэнэп.
Сэри нахъыбэу сыгу къыселэ,
Ащ сигъэпцлагъэу сшлэшъ хъухэ-
нэп.

Сэгугъэ ошъо ладжи шылу,
Мы слээгъурэри ачлэгъ шыпкъэу.
Сылымылэсымы мыщ лэклэ,
Сыфай нэмыкли сэ сшлэнэу.

Ты шлүцлэм ыплэ зэ ифагъэр
Пшысэм редзыхмэ чыкьатиблым,
Лэшлэгъухэм къытфагъэунэфыгъэу
Тэрэ ошъуибл дышъэзэрыблэу.

Бештэкъо Хьэбасэ
иусэхэр адыгабзэм
изылхъагъэхэр КЪУЛЭ Лид.

ТИДЗЭХЭР АФГАНИСТАН КЪЫЗЫРАЩЫЖЫГЪЭХЭР ИЛЪЭС 25-рэ ХЪУГЪЭ

Лъэхъаныр къызэрыкюу щытыгъэп

Тихэгъэгу идзэхэр Афганистан къызыращыжыгъэхэр илээс 25-рэ хъугъэ. Политикэ ин зы-хэлъ юфыгъом къэралыгъо пашэхэм мэхъанэу ратыщтыгъэм-рэ джырэ уахътэм тлэгъурэм-рэ зэдгъапшэхээ, джэуапхэм талъэхъу. Сыда тыккызфэклягъэр? Афган заом хэлэжъагъэмэ яеплъыкълэхэр нахъ тшютэрэ-зыхъу тлэйтээ, Мырзэ Джанбэч гушыгъу тыфэхъугъ. Непэ ар Адыгэ Республикэм и Парламент и Тхъаматэ игуадз, бюджет-финанс ыкӀи хэбзэ-лахъ политикэмкӀэ комитетым итхъамат.

щтыгъэм зыдетымыгъэхъыхъу тидзэ-кӀолӀхэм шӀуагъэу къахыгъэр къыхъ-гъэщыба.

— Сэ сшъхъэкӀэ пчъагъэрэ слъэгъугъэ афганцэхэм тишлогъэшхо зэрядгъэкӀыщтыгъэр. Зэрэзоштхэм изакъоп тидзэхэм пшъэ-рылъэу ялагъэр. ГъогукӀэхэр, сымэджэхэр, культурэм иунэхэр, нэмыкӀхэр афагъэпсы-щтыгъэх. Социальнэ юфыгъохъу хэгъэгум ищыкӀагъэхэр агъэцӀкӀэщтыгъэх.

КъызекӀыжъхэм къэлъэгъуагъэр

— Джанбэч, тидзэхэр Афганистан къызекӀыжъхэм щыӀэныгъэм зэхъокӀыныгъэу фэхъугъэм цыфхэм еплъыкӀэу фашырэр зэфдэп.

— Заом цыфхэр хӀкӀуадэх. Ар къыдэ-плъытагъэми, а лъэхъаным тидзэхэр Афганистан къырамыщыжынынхэр нахъышлугъ. Тидзэхэр пӀэнчъэу Афганистан ихъэгъагъэх. СССР-р зэрэзэбгырагъэзыгъэр Афганистан тидзэхэр къызекӀыжыгъэхэм къыпкырыкӀыгъэу зылытэрэмэ адесэгъаштэ.

— Тикъэралыгъо гъунапкӀэхэр къау-тӀэсхыгъэхъу а лъэхъаным шӀулы-тэщтыгъа?

— Къытэхъуллагъэр тэлъэгъу. Афганистан лашъу, наркотикэу къыкӀыгъэхэм тхъа-мыкӀагъоу къытфахыгъэр тищыӀэныгъэ къы-хъащы. Уикъэралыгъо гъунапкӀэ умыгъэпытэу дэгъоу упсэун плъэкӀыщтэп.

— Афганистан щыщхэм джырэ уахъ-тэм къалорэр зэхӀхъу къыхэкӀа?

— Гъэзетхэм къатхырэм, Интернетым, нэмыкӀхэм яшӀуагъэкӀэ къэбархэм зачы-тэгъэгъуазэ. Урысыем идзэхэр икӀэрыкӀэу

Афганистан ихъажынынхъу фаех. США-м идзэхэм гъогу ашӀыгъэп, ежъхэм шӀуагъэ къа-фэзыхыщтыр ары «къырафэкӀырэр». Гъу-нэгъу къэралыгъоу тӀэм тыфэгумэкӀын фае. Урысыем щыкӀагъэ щытимыӀэу слъытэрэп, ау тапӀкӀэ тыплъэмэ, зэхъокӀыныгъэхэр Афганистан фэзышӀын зыплъэкӀыщтыр Уры-сыер арэу сэлъытэ.

ЧӀэтынагъэр макӀэп

— Афган заом къынэу къытфихы-гъэр къыхъжыгъэщы зыхъукӀэ сыда апэу шӀузытегушыӀэрэр?

— Илээси 10-м къыкӀоцӀ Афганистан тидзэкӀолӀэу щыфэхыгъэр нэбгырэ мин 14 фэдиз. Ар бэ. Заом тхъамыкӀагъоу къыт-фихыгъэр ащ изакъоп. ТицӀыфхэр непэ якӀодылӀэ Афганистан къыращырэ кӀэным, лашэм, хъункӀагъохэм.

— Адыгеим фэгъэхыгъэу къэтӀон зыхъукӀэ...

— Нэбгырэ 880-рэ Адыгеим щыщэу Афганистан щыкӀогъэ заом хэлэжъагъ, хӀкӀо-дагъэр 22-рэ. ЗӀкӀэ зышъхъэ зыгъэтӀы-лъыгъэхэм шӀэжъ пхъэмбгъухэр еджапӀэу зычӀэсыгъэхэм къафыщызӀутхыгъэх. АцӀ-хэр урамхэм афаусыгъэх.

— Тидзэхэр Афганистан къызыкӀы-жыгъэхэр илээс 25-рэ зэрэхъугъэм ехъулӀэу юфэу жъугъэцӀагъэрэм укы-тегушыӀэмэ тигопӀэщт.

— Автомобильхэр ащ фытедгъэпсыхъэ-хи, районхэм тащылагъ. Саугъэтэу афагъэ-уцугъэхэм талъэплъэ, ныбжыкӀэхэм талӀкӀэ. Заом щыфэхыгъэхэр ащыгъупшэхэрэп. Тэ тыфай хабзэм ащ фэдэ унашъо ышӀи, тидзэхэр Афганистан зыкӀыригъэхъэгъагъэхэр ашӀэнэу. ТидзэкӀолӀхэм интернациональнэ пшъэрылъэу агъэцӀагъэр агъэлъэпӀэным фэтэгъасэх. ШӀэжъ яӀэу тиныбжыкӀэхэр плугъэнхэм тыхӀэлажъэ.

— Джанбэч, Афганистан дзэ къулы-къур щыпхыгъ. ӀэнатӀэ уилӀэу респуб-ликэм и Парламент юф щыошӀэ. Об-щественнэ пшъэрылъхэм ягъэцӀкӀэн орыкӀэ сыда?

— Тарихъыр кӀэлэеджакӀомэ дэгъоу ашӀэ зыхъукӀэ, ежъхэри дзэ къулыкӀум нахъ фэхъазырыщтых. Дзэм къулыкӀушӀэ зымы-кӀохӀкӀэ тигъунапкӀэхэр хэта къэзыухъу-мэщтхэр? КъулыкӀум щымыщынэхъу, агукӀи, япсауныгъэкӀи фэхъазырхъу еджапӀэм къы-чӀӀкӀынхэр ящыкӀагъэу тэлъытэ.

— ШӀуигухӀэлышӀухэр лъыжъугъэкӀо-тэнхъу шӀуфэтӀэу.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: **Мырзэ Джанбэч.**

Урыс-Кавказ заор зауhyгъэр илээси 150-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ къэгъэ-лъэгъоныр Мыекъуапэ къыщызӀуахыгъ. СурэтышӀ ныбжыкӀэу ГъукӀэпшъэкӀо Шъэомыр Москва щӀэпсэу, ащ пшахъор апчым тыритахъозз сурэтэу ышӀыхэ-рэм цыфхэр ащегъэгъуазэх.

Къэгъэлъэгъоным икызыӀухын ехъылӀэгъэ зэхӀхъэм сурэтышӀ цӀэрыӀоу, архитекторэу Бырсыр Абдулахъ, Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ и Министерствэ иотдел ипашӀэу ШӀэуджэн Бэлэ, адыгэ лъэпкӀэ юфыгъо-хэм апылъэу Охъутэ Александр къыщыгушылагъэх. Тарихъыр дэгъоу зэдгъэшӀэным, ныбжыкӀэхэм плуны-гъэ дэгъу ятыгъэным фӀшӀӀ офтхъабзэм мэхъэнэ ин иӀэу алытагъ.

ПшахъомкӀэ сурэтхэр зышӀырэ апэрэ адыгэ кӀалэу ГъукӀэпшъэкӀо Шъэомыр зэхӀхъэм къыщыгъэлъэгъо-гъэ сурэтхэм, къытфилотагъэхэм гъэзетеджэхэр ащыд-гъэгъозэхъы.

Сурэтым итыр: **ГъукӀэпшъэкӀо Шъэомыр зэхӀ-хъэм къыщэгъушыӀэ.**

НӀкӀубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТӀЫЛӀ Нурбий.

Зэхъыщагъэр ыкӀи къыдзэ-гъэкӀырэр:
Адыгэ Республи-кэм лъэпкӀэ ЮфхэмкӀэ, ӀӀкӀыб къэралхэм ащы-псэурэ тильэп-къэгъухэм адыряӀэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи къэбар жъугъэм иамал-хэмкӀэ и Комитет
Адресыр: ур. Кре-стьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыӀэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхӀаӀэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкӀыжъ зы-
хъыр секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-гъэр:

Урысые Федерацием хэутын ЮфхэмкӀэ, телерадиокъэтын-хэмкӀэ ыкӀи зӀлы-ӀэсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чӀыпӀэ гъӀоры-шӀанӀ, зраушыхъа-тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр 4000
Индексхэр 52161 52162
Зак. 426

Хэутыным узщыкӀэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкӀэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шъхӀаӀэр
Дэрбэ Тимур

Редактор
шъхӀаӀэм
иапэрэ гуадзэр
МэщӀӀэкӀо Саид

Редактор
шъхӀаӀэм
игуадзэр —
пшъэдэкӀыжъ
зыхъыр
секретарыр
Хъурмэ Хъусен

ИСКУССТВЭМРЭ ЩЫӀЭНЫГЪЭМРЭ

Шъэомыр исурэтхэр

